

Överfallsskydd i form av summaförsäkring mest förmånligt för kunden

av Kristina Strandberg och Johanna Turunen

Kristina Strandberg
kristina_strandberg@hotmail.com

Överfallsskyddet har ingått i hemförsäkringen sedan slutet av 1960-talet. Då ersatte försäkringsbolagen det skadestånd som egentligen skulle ha utgått från gärningsmannen men som denne sällan hade möjlighet att utge. Två av Sveriges största försäkringsbolag har nyligen ändrat utformningen av överfallsskyddet från skade- till summaförsäkring. I dagsläget kan därför osäkerhet uppstå kring det skydd kunden erbjuds; är skyddet likvärdigt oavsett försäkringsform eller är det förmånligare för kunden att välja den ena försäkringsformen framför den andra?

Johanna Turunen
johanna-turunen@spray.se

Den som skadas på grund av brottslig handling har flera olika möjligheter till kompensation. Den första möjligheten är *skadestånd*. För att få skadestånd krävs att en gärningsman kan identifieras och att de skadeståndsrättsliga förutsättningarna är uppfyllda. Om gärningsmannen inte kan identifieras, eller inte kan betala, är denna möjlighet stängd. Den andra möjligheten till ersättning är skadevållarens *ansvarsförsäkring*. Försäkringen täcker dock inte skador som orsakats uppsåtligt. Då de flesta brott förutsätter uppsåtlig handling är även denna väg till kompensation vanligtvis stängd. Den tredje möjligheten är statlig *brottsskadeersättning*. Denna ersättning utgår om den skadelidande inte fått ersättning från vare sig gärningsman eller försäkring. Slutligen finns en möjlighet för den

skadelidande att själv trygga sin ersättning. I de flesta hemförsäkringar ingår ett så kallat *överfallsskydd*. Det fungerar som en omvänd ansvarsförsäkring och ersätter det skadestånd som den skadelidande är berättigad till för sina skador på grund av brott. Överfallsskyddet behandlas antingen som en skadeförsäkring, där ersättning utgår i förhållande till skadan, eller som en summaförsäkring, där ersättning utges efter fastställda tabeller. Oavsett försäkringsform, omfattas överfallsskyddet till stora delar av konsumentförsäkrings-

Kristina Strandberg och Johanna Turunen har i artikeln gjort ett sammandrag av sin C-uppsats "En utredning av kundens skydd vid överfallsskydd utformat som skade- respektive summaförsäkring" i Rättsvetenskap med internationell inriktning vid Örebro universitet.Handledare: Jessika van der Sluijs, Stockholms universitet.

lagen (KFL). Försäkringsformerna skiljer sig endast åt vad gäller de skador som ersätts och hur denna ersättning beräknas.

De flesta försäkringsbolag har utformat överfallsskyddet som en *skadeförsäkring*. För den skadelidande innebär detta att försäkringsgivaren, vid bestämmande av ersättning genom skyddet, tar hänsyn till skadan som uppkommit i det specifika fallet. Ersättning utgår således i form av ett skadestånd i förhållande till den faktiska förlusten. Övriga försäkringsbolag behandlar överfallsskyddet som en olycksfallsförsäkring. Denna försäkring är en form av personförsäkring, vilken i sin tur ofta förutsätts vara *summaförsäkring*. Vad som bör förstås med summaförsäkring är att den skadelidande utfår ersättning med ett på förhand avtalat belopp, en viss summa. Den verkliga skadan lämnas sålunda utan hänsyn, vilket innebär att den skadelidande erhåller ersättning med ett bestämt belopp som utgår enligt fastställda tabeller som försäkringsbolagen tillhandahåller.

Som nämnt skiljer sig regleringen av ersättningen mellan de olika försäkringsformerna åt. Har den försäkrade ett överfallsskydd utformat som skadeförsäkring och samtidigt erhåller skadestånd från skadevållaren, har försäkringstagaren ingen möjlighet att utfå ersättning även från försäkringsbolaget. Då skadeståndet utgår i förhållande till den verkliga förlusten kan den endast ersättas en gång. I KFL finns även bestämmelser om överförsäkring och dubbelförsäkring. Enligt dessa regler måste beloppet justeras för att överensstämma med skadan, om försäkringstagaren genom flera olika försäkringar erhåller ersättning som överstiger förlusten. Vad gäller överfallsskydd utformat som summaförsäkring utgår dock ersättning oavsett om skadevållaren eller annat försäkringsbolag ersatt skadan. För denna försäkringsform finns nämligen inget förbud mot dubbelförsäkring, ett bestämt belopp utgår således oavsett hur många försäkringar som finns.

Vilka skador ersätts?

När det gäller överfallsskyddet varierar bolagens villkor i fråga om vilka skador som ersätts. Skadeförsäkringsbolagen ersätter personskada och kränkning enligt skadeståndsrätten. Summaförsäkringsbolagen tar däremot till stor del inte hänsyn till de skador som uppkommit utan istället till det brott som försäkringstagaren blivit utsatt för. I detta fall är det mest förmånligt för försäkringstagaren att ha en skadeförsäkring då det är en fördel att få skadorna bedömda för att en rättvis ersättning skall kunna utbetalas.

De bolag som behandlar överfallsskyddet som en skadeförsäkring ersätter *personskada* enligt skadestandsreglerna. I 5 kap. 1 § skadeståndslagen (SkL) förklaras vad ersättning för personskada, som inte lett till döden, omfattar och hur denna ersättning skall bestämmas. Lagen saknar dock en definition av begreppet. En förklaring hittas istället i förarbetena till lagen. I dessa anges att till personskada räknas kroppsliga och psykiska sjukdomstillstånd som är en direkt följd av skadehandlingen. Den andra typen av skada som skadeförsäkringsbolagen ersätter är *kränkning*. Denna är en särskild typ av skada där ersättning utgår för psykiskt lidande som orsakats av vissa brottsliga handlingar enligt 2 kap. 3 § SkL. Skillnaden mellan kränkning och de psykiska besvär som räknas som personskada är att den förra till allra största delen avser upplevelsen vid och karaktären av själva skadehändelsen medan den senare tar sikte på följdverkningarna efter skadehändelsen.

De försäkringsbolag som behandlar överfallsskyddet som en summaförsäkring ersätter tandskador och invaliditet i förhållande till den verkliga skadan. I övrigt baserar bolagen ersättningen på fastställda tabeller där störst hänsyn tas huvudsakligen till det brott försäkringstagaren blivit utsatt för och inte till skadan. Här skiljer sig uppbyggnaden av tabellen åt mellan bolagen. Vissa bolag baserar ersätt-

ningen på det brott försäkringstagaren utsatts för. Exempelvis har Folksam delat upp de grova misshandelsbrotten i gärningar som ”inte medfört sjukskrivning”, som ”medfört sjukskrivning kortare eller längre tid än en vecka”, samt i gärning som ”medfört livshotande skada”. Detta innebär att Folksam tar viss hänsyn till skadans omfattning. Bolaget gör dock ingen enskild bedömning av den specifika skadan och ersätter inte heller psykiska besvär.

Det är svårt att göra en jämförelse mellan de olika bolagen då skador som ersätts behandlas väldigt olika. När det gäller tandskador och skador som leder till invaliditet finns ingen skillnad mellan bolagen. En markant skillnad finns dock vid bedömningen av övriga skador. Psykiska besvär, utöver det som kompenseras enligt tabellen, ersätts nämligen inte av exempelvis Folksam. För försäkringstagaren är det förstas alltid säkrare att få skadorna bedömda och sedan få ersättning för dessa, vilket innebär att en skadeförsäkring skulle vara att föredra då försäkringstagaren åtminstone inte riskerar att få för lite ersättning. Däremot skulle det vid skaderegleringen kunna vara enklare för den försäkringstagare som har en summaförsäkring eftersom denne inte behöver visa hur omfattande skadorna är.

Ersättningens storlek

När försäkringstagaren kommit så långt att försäkringsbolaget anser denne vara berättigad ersättning för överfallet, återstår att bedöma hur mycket ersättning som skall utbetalas. Vilken av försäkringsformerna som är förmånligast för försäkringstagaren när det gäller ersättningsberäkningen är helt beroende av vilka skador denne åsamkats.

I skadeförsäkringsbolagens villkor regleras att ersättning utgår för personskada och kränkning. Bolagen har dock begränsat sitt betalningsansvar till 500 000 kr, vilket innebär att skador som överstiger detta belopp inte er-

sätts. I villkoren regleras att ersättning för *personskada* utgår enligt skadeståndsrätten. Ersättningen behandlas i 5 kap. 1 § SkL där det anges att ersättning utgår för bland annat sjukvårdskostnader och andra kostnader för den skadelidande. Ersättning utgår även för inkomstförlust. Vidare anges att ersättning utgår för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt särskilda olägenheter till följd av skadan. Dessa utgör så kallade ideella skador och avser personliga upplevelser som inte kan uppskattas i pengar på samma sätt som en kostnad eller en inkomstförlust. När det gäller denna ersättning ger lagtexten inga anvisningar om hur denna skall beräknas eller hur mycket som skall utgå. Domstolarna tillämpar istället schabloniserade tabeller som fastställts av Trafikskadenämnden när de beslutar om storleken på ersättningen. *Sveda och värk* avser ersättning till den skadade för personligt fysiskt och psykiskt lidande och obehag under den akuta sjukdomstiden efter skadetillfället. Enligt tabellerna som tillämpas, bestäms ersättning för sveda och värk med utgångspunkt i ett grundbelopp per månad. Detta grundbelopp varierar beroende på vårdtyp (sjukhusvård eller annan vård), skadetyper (svår skada eller annan skada) och vårdtidens längd (första sex månaderna, påföljande sex månader och ett år från skadetillfället). Lyte eller annat stadigvarande men är den andra delen av den ideella skadan. Detta omfattar lidande eller obehag som kvarstår efter den tidpunkt då den skadelidandes personskada kan bedömas som bestående. Ersättningen för *lyte* tar sikte på de negativa känslor som kan upplevas på grund av ärr och andra utseendemässiga förändringar. För att bedöma vilken ersättning som skall utgå för dessa används en särskild hjälptabell. Ersättningen för annat stadigvarande *men* avser andra framtida följder av skadan som framkallar svårigheter för den skadade att klara sig i ett normalt liv. Försäkringsbolagen har en medicinsk rådgivare som bedömer vilken invaliditetsgrad

ersättningen skall baseras på. Den skadelidandes ålder och invaliditetsgrad är sedan utgångspunkten när tabellen läses av för att se vilken ersättning denne har rätt till. Ett exempel kan hjälpa till att klargöra detta. Utgångspunkten är en person som är 25 år gammal, har en invaliditetsgrad på 25 procent och hade återgått i arbete när invaliditetstiden började. Ersättningen blir enligt tabellen 265 000 kr. Ersättning för *särskilda olägenheter* utges i de fall den skadelidande tillfogats ideell skada som klart överstiger vad som kompenseras genom ersättning för lyte eller annat stadigvarande men. *Kränkning* är den andra skadan som ersätts av skadeförsäkringsbolagen. Beräkningen av ersättning för denna skada behandlas i skadeståndslagens 5 kap. 6 §. Någon särskild tabell för kränkningserättning finns inte och ersättningens storlek får bedömas med ledning av tidigare avgöranden i domstolar och nämnder. Brottsoffermyndigheten och Ansvarsförsäkringens personskadenämnd ger exempelvis ut en referatsamling över tidigare avgöranden.

De bolag som behandlar överfallsskyddet som en summaförsäkring har delat upp ersättningen i fyra poster; överfallsersättning, tandskadeersättning, invaliditetsersättning och dödsfallsersättning. De specifika villkoren skiljer sig åt mellan dessa bolag. Därför får Folksam villkor exemplifiera den ersättning som utgår.

Överfallsersättning utgår enligt fastställd tabell. Enligt bolaget har kränkningserättningen legat till grund för beloppen men ersättningen betecknas enbart som en överfallsersättning.

Tandskadeersättning lämnas för nödvändig behandling som bolaget skall ha godkänt.

I de fall den skadade får bestående men av sina skador, utges *invaliditetsersättning*. När det gäller invaliditetsersättningen är försäkringsbeloppet 1 000 000 kr. Graden av invaliditet bestäms på samma sätt som när ersättning för stadigvarande men utgår. Ersättning

lämnas med så stor del av försäkringsbeloppet som svarar mot invaliditetsgraden i procent. Detta innebär att den person med 25 procents invaliditetsgrad, som tidigare använts som exempel, skulle få 250 000 kr. Ersättning för psykiska besvär lämnas inte. Enligt uppgift från bolaget har ändringen av överfallsskyddets utformning inte varit till nackdel för kunden. Innan ändringen skedde genomförde bolaget en provreglering av drygt 100 skadefall. Ersättningen jämfördes mellan de olika försäkringsformerna. Provregleringen resulterade i att några fall blev överkompenserade medan ett fall blev underkompenserat vid summaförsäkring. Övriga låg på ungefär samma nivå. Noteras bör att endast fall med kroppsliga skador jämfördes.

De olika bolagen använder sig av två mycket olika sätt för att beräkna ersättning för de skador som uppkommit. Det är svårt att jämföra dessa för att kunna konstatera vilken försäkringsform som är mest förmånlig för kunden. Tandskadeersättningen torde bli den samma hos samtliga bolag. Invaliditetsersättningen skiljer sig åt i den mån att summaförsäkringsbolagen inte tar hänsyn till försäkringstagarens ålder, men enligt exemplet skiljer sig inte ersättningen speciellt mycket åt.

Den största skillnaden mellan bolagen är den att Folksam inte ersätter psykiska besvär. Detta innebär att inkomstförlust på grund av sjukskrivning till följd av psykiska besvär inte ersätts, vilket i sin tur medför att försäkringstagaren vid svåra inkomstförluster kan förlora på att ha en summaförsäkring. Folksam har visserligen tagit hänsyn till sjukskrivningstid i tabellen, men denna avser sjukskrivning till följd av fysiska skador. Folksam har baserat ersättningstabellen på kränkningserättningen, som är den största ersättningsposten vid överfallsskador. Detta innebär att ersättningen från de olika bolagen i de flesta fall i stort borde stämma överens med varandra.

Försäkringstagaren har olika möjligheter till ersättning beroende på vilken form av

försäkring denne tecknat. Vid summaförsäkring utgår ersättning oavsett om gärningsmannen betalat eller inte, försäkringsgivaren har med andra ord ett primärt ansvar. Vid skadeförsäkring har dock försäkringsgivaren ett subsidiärt ansvar, vilket innebär att ersättning utgår endast då gärningsmannen är okänd eller inte kan betala.

I de fall försäkringsgivaren utbetalar ersättning till försäkringstagaren är det av vikt för denne att kunna kräva beloppet åter från den som är ansvarig enligt skadestandsreglerna. Rätten att återkräva belopp från gärningsmannen, regressrätten, föreligger endast hos de försäkringsbolag som utformat överfallsskyddet som en skadeförsäkring.

Den som valt att teckna summaförsäkring har en stor fördel då denne i vissa fall har möjlighet att utfå ersättning från flera håll samtidigt; både från gärningsman och från flera försäkringar. Denna försäkringstagare kan därmed få mer ersättning än den försäkringstagare som tecknat skadeförsäkring. Den som erhåller ersättning genom en skadeförsäkring har nämligen inte möjlighet att utfå ersättning från flera håll. Skadelidande har alltid en möjlighet att söka statlig brottsskadeersättning. Denna ersättning utgår i de fall varken gärningsman eller försäkringsbolag ersatt skadan.

I och med att det vid summaförsäkring inte finns några regler som förbjuder dubbelförsäkring är det möjligt att den skadelidande blir överkompenserad för sin skada vilket givetvis är till fördel för den skadelidande. Då skadeförsäkringsbolagen baserar ersättningen på den verkliga skadan, torde försäkringstagaren alltid få den ersättning som täcker skadan, varken mer eller mindre. I och med att summaförsäkringsbolagen tillämpar fastställda tabeller, riskerar försäkringstagaren att utfå en ersättning som inte överensstämmer med skadan. Detta kan innebära antingen en ersättning som är högre eller lägre än den förlust som skadan faktiskt orsakat. På detta sätt kan

en skadeförsäkring ge ett ”tryggare” skydd. Med hänvisning till tester som försäkringsbolagen själva gjort, har det dock visat sig att försäkringstagaren, med överfallsskydd utformat som summaförsäkring, sällan blir varken under- eller överkompenserad i förhållande till den ersättning som utges från skadeförsäkringsbolagen. Den stora fördelen med summaförsäkring är, för kunden, att de tabeller som tillämpas medför att det blir tydligt vilken ersättning denne är berättigad till. En fördel för både försäkringstagaren och försäkringsgivaren med denna försäkringsform är att handläggningstiderna vid skaderegleringen förkortas. För försäkringstagaren innebär detta att denne får sin ersättning tidigare och för försäkringsgivaren innebär detta en mer effektiv handläggning av skadeärendet och därmed minskade kostnader.

Vad är förmånligast?

Sammanfattningsvis kan konstateras att det uppstår skillnader mellan försäkringsformer avseende bedömningen av skadorna och ersättningens beräkning. I praktiken har det emellertid visat sig att det endast i undantagsfall utgår olika ersättning beroende på vilken försäkringsform den försäkrade omfattas av. I de fall försäkringstagaren inte får skadan helt ersatt på grund av att denne omfattas av en summaförsäkring, finns alltid möjlighet att söka brottsskadeersättning. Det avgörande, för vilken försäkringsform som är förmånligast för kunden, blir även det faktum att det vid summaförsäkring finns möjlighet till ersättning ur flera kompensationskällor samtidigt. Därtill kommer de fördelar som följer med tillämpningen av tabeller. Skadelidande som har denna form av överfallsskydd kan således i vissa fall erhålla högre ersättning och dessutom utfå ersättningen snabbare tack vare den förkortade handläggningstiden.

Två av Sveriges största försäkringsbolag har nyligen övergått till att behandla över-

fallsskyddet som en summaförsäkring. Diskussioner om en övergång förs i skrivande stund även hos flera andra stora bolag. Med hänsyn till vad som diskuterats ovan kan det konstateras att ett överfallsskydd utformat som en summaförsäkring är förmånligare för både försäkringstagare och försäkringsgivare, vilket innebär att en övergång till denna försäkringsform är positiv för båda parter.

Behövs överfallsskyddet?

Det kan dock ifrågasättas om ett överfallsskydd överhuvudtaget är nödvändigt. Ur den skadelidandes perspektiv torde det inte ha någon betydelse huruvida överfallsskyddet erbjuds eller inte då denne alltid har möjlighet

att erhålla statlig brottsskadeersättning. Ur statens synpunkt är det dock av stor vikt att försäkringsbolagen även i fortsättningen tillhandahåller detta skydd. Följderna av ett slopat överfallsskydd skulle kräva stora förändringar i systemet. Brottsoffermyndigheten skulle tvingas ersätta alla de skador som idag ersätts av försäkringsbolagen. Då 9 av 10 medborgare omfattas av en hemförsäkring, och därmed ett överfallsskydd, står försäkringsbolagen i dagsläget för en stor del av den ersättning som utges för skador som brottsoffer tillfogats vid överfall. Skulle dessa kostnader överföras till staten skulle systemet med brottsskadeersättning tvingas genomgå en ansenlig reform för att anpassas till de förändrade förhållandena.